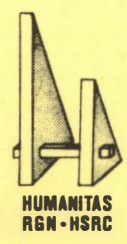

17FN-18

Nie in Akas

INSTITUUT VIR MANNKRAAGNAVORSING INSTITUTE FOR MANPOWER RESEARCH

RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

HUMAN SCIENCES RESEARCH COUNCIL

NAVORSINGSBEVINDING * RESEARCH FINDING

WERKGELEENTHEDE IN DIE NYWERHEIDSGROEIPUNT
POTGIETERSRUS IN 1974

001.3072068 HSRC
MN 18

BIBLIOTEK LIBRARY

RGN

RAAD VIR
GEESTESWETENSKAPLIKE
NAVORSING

HSRC

HUMAN
SCIENCES RESEARCH
COUNCIL

RGN · HSRC

RGN-BIBLIOTEK
HSRC LIBRARY

001242

VERVALDATUM/DATE DUE

NAVORSING

--	--	--	--

FERSUS IN 1974

A.P.J. WELTHAGEN, B. Com. (Hons)

INSTITUUT VIR MANNEKRAGNAVORSING

DIREKTEUR : W. VERHOEF

PRETORIA

1974

0000457218

2844363866

Navorsingsbevinding M-N-18

ISBN 0 86965 206 0

Prys R0,60

001.3072068 HSRC MM 18

* 0 4 5 7 2 1 *

RGN BIBLIOTEK HSRC
LIBRARY

1983 -09-09

STANDKODE	REGISTERNUMMER	
001.3072068 HSRC MNLS BESTELNUMMER G	001242	

INHOUDSOPGAWE

		BLADSY
1	INLEIDING	1
1.1	AGTERGROND EN DOELSTELLING	1
1.2	OMSKRYWING VAN BEGRIPPE	2
1.3	METODE VAN OPNAME	3
2	WERKGELEENTHEDE TE POTGIETERSRUS	3
2.1	INDELING VAN NYWERHEDE	3
2.2	GROOTTE VAN DIE NYWERHEDE IN TERME VAN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR	3
2.3	WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR, VOLKSGROEP EN GESLAG	6
2.4	WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP	6
3	ARBEIDSTEKORTE IN DIE POTGIETERSRUS GRENSNYWERHEIDSGEBIED	11
4	GROEI IN WERKGELEENTHEDE	19
4.1	GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP, OKT. 1973 TOT OKT. 1974	19
4.2	GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP EN VOLKSGROEP, OKT. 1973 TOT OKT. 1974	19
4.3	GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR 1970-1974	22
5	GEMIDDELDE BESOLDIGING VERBONDE AAN WERKGELEENTHEDE VIR NIE-BLANKES	26
6	SLOTOPMERKINGS	29
7	SAMEVATTING	29
	BYLAE A	32
	BYLAE B	38
	LYS VAN PUBLIKASIES	39

1 INLEIDING

1.1 AGTERGROND EN DOELSTELLING

Sonder 'n doelbewuste desentralisasiebeleid sal die grootste uitbreiding van ekonomiese aktiwiteite en dus die skepping van werkgeleenthede in die bestaande metropolitaanse gebiede plaasvind. Volgens die Witskrif oor die verslag van die Interdepartementele Komitee insake die Desentralisasie van Nywerhede, is dit om verskeie redes, sosiaal, ekonomies en polities, nodig dat ekonomiese groei ook moet plaasvind in of naby die gebiede waar daar groot konsentrasies van ander volke as die Blanke is. Die desentralisasiebeleid is gemik op die ontwikkeling van veral die vervaardigingsektor. Om 'n beeld te verkry van hoe daar met hierdie beleid gevorder is, het die RGN gedurende 1970/71 werkgeleentheidsopnames in die vervaardigingsektor van al die gedesentraliseerde gebiede van die RSA onderneem. (Kyk lys van publikasies, nos. 1-5.)

'n Versoek om hierdie opnames op te volg met opnames by gekose groeipunte is sedertdien van die Koördinerende Komitee vir Tegniese en Ambagsopleiding in Tuislande en Grensgebiede ontvang. Die gegewens van die opnames verskaf inligting wat van groot waarde by die beplanning van opleidingsskemas is. Verder bied 'n verdere reeks opnames 'n beeld van die groei wat in die gekose groeipunte plaasvind. Daarom is die RGN versoek om hierdie opnames in siklusse van drie jaar te onderneem. Van hierdie reeks het 'n verslag oor die werkgeleenthede in Pietersburg reeds verskyn. (Kyk lys van publikasies, no. 6.)

Die doel met die opname is om die volgende ten opsigte van Potgietersrus in te win:-

- (a) Die beroep-, nywerheid- en kwalifikasiestruktuur van die werksmag vir tans bestaande ondernemings vir die vervaardigingsektor,
- (b) Die groei in hierdie ondernemings vir die tydperke 1973-1974 en 1970-1974,
- (c) Bestaande arbeidstekorte, en
- (d) Die Nie-Blankeloonstruktuur te bepaal.

1.2 OMSKRYWING VAN BEGRIPPE

Ten einde moontlike verwarring uit te skakel, word enkele begrippe wat in hierdie verslag gebruik word, omskryf.

1.2.1 Indiensneming

Indiensneming dui die getal werknemers wat teen vergoeding by 'n werkgewer in diens is, insluitende werkende eienaars aan.

1.2.2 Arbeidstekorte

Arbeidstekorte wys op die getal bykomende werkers wat werkgewers teen die huidige loonpeile onmiddellik in diens wil neem.

1.2.3 Werkgeleentheid

Werkgeleentheid is die som van indiensneming en arbeidstekorte.

1.2.4 Kwalifikasievereiste

Die term kwalifikasievereiste dui op die minimum kwalifikasie waaroor 'n aspirant-werker moet beskik voordat 'n werkgewer hom in 'n bepaalde betrekking sal aanstel.

1.2.5 Nywerhede

In hierdie verslag word slegs na sekondêre nywerhede maar met uitsluiting van bou en konstruksieondernemings, as nywerhede verwys.

1.2.6 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne

Die beroepsgroep nie-gesertifiseerde ambagsmanne word onderskei van die beroepsgroep ambagsmanne en vakleerlinge in dié sin dat daar van nie-gesertifiseerde ambagsmanne nie 'n ambagsertifikaat of vakleerlingskap vereis word nie. Hulle doen egter normaalweg die werk van 'n ambagsman.

1.2.7 Halfgeskoolde werkers

Die beroepsgroep halfgeskoolde werkers bestaan uit werkers wat beroepe beoefen waarvoor slegs indiensopleiding 'n noodsaaklikheid was.

1.2.8 Ongeskoolde werkers of arbeiders

Werknemers in die beroepsgroep ongeskoolde werkers of arbeiders, is werknemers aan wie geen kwalifikasievereiste gestel word nie en wat die werk met 'n minimum van of geen indiensopleiding kan doen.

1.3 METODE VAN OPNAME

Alle werkgewers in die vervaardigingsektor binne die munisipale grense van Potgietersrus asook die werkgewers in die geproklameerde nywerheidsgebiede van Potgietersrus is deur 'n veldwerker besoek en die nodige gegewens met behulp van 'n vraelys (bylae B) bekom.

Die veldwerker het 'n paar nyweraars ook uitgevra oor aspekte wat na die nyweraars se mening skepping van werkgeleenthede mag steun.

2 WERKGELEENTHEDE TE POTGIETERSRUS

2.1 INDELING VAN NYWERHEDE

Die indeling van nywerhede in die munisipale gebied Potgietersrus, soos tydens die opname aangetref is, word in tabel 2.1 weergegee. Hierdie indeling is gegrond op die Departement van Statistiek se indeling in sy Standaardnywerheidsklassifikasie van alle Ekonomiese Bedrywighede (SNK).

2.2 GROOTTE VAN DIE NYWERHEDE IN TERME VAN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTORE

Die grootte van nywerhede in terme van werkgeleenthede word in tabel 2.2 gegee.

Indien op die getal werkgeleenthede gelet word, is die meeste van die 27 nywerhede in Potgietersrus relatief klein. Meer as 70 persent (74,1%) van die nywerhede het byvoorbeeld minder as 40 werknemers. In die 350-pluskategorieë word maar slegs 2 nywerhede aangetref. Wat nywerheidsaktiwiteite betref, is drie sektore goed verteenwoordig, naamlik voedsel, drank en tabak, minerale (nie-metaal) en metaal en elektriese masjinerie, waar onderskeidelik 18,5; 18,5 en 40,8 persent van die nywerhede geklassifiseer is.

TABEL 2.1

INDELING VAN NYWERHEDE IN DIE POTGIETERSRUS-GRENSNYWERHEIDSGEBIED

Nywerheidsgroepering	Aktiwiteit van Ondernemings soos in Potgietersrus aangetref
1. Voedsel, drank en tabak	Bakkerie Veevoerfabriek Bantoebiervervaardiging Moutvervaardiging
2. Tekstiele	Katoenpluismeule
3. Hout, houtprodukte en meubels	Vervaardiging van kiste Meubelvervaardiging Kabinetmakers
4. Papier, papierprodukte en drukwerk	Drukkery
5. Minerale (Nie-metaal)	Betonomeiningvervaardiging Voorafvervaardigde betonprodukte Betonstene vervaardiging Vervaardiging van stene Grafsteenmakers
6. Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie	Metaalprodukte vervaardiging Vervaardiging van staalkonstruksies Ingenieurs ondernemings Vervaardiging van pompe Vervaardiging van mynboutoerusting Chroomwerke Ontwerp en ontwikkeling van landboutoerusting

TABEL 2.2

GROOTTE VAN NYWERHEDE IN TERME VAN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR

POTGIETERSRUS

Werkgeleent= hede	Voedsel, drank en tabak	Tekstiele	Hout, hout= produkte en meubels	Papier, papierpro= dukte en drukwerk	Minerale (Nie-metaal)	Metaal= produkte, masjinerie en elektriese masjinerie	Totaal	%
0 - 9			1	1	1	2	5	18,5
10 - 19			3		2	4	9	33,4
20 - 29	1				1	2	4	14,8
30 - 39	1					1	2	7,4
40 - 49		1				1	2	7,4
50 - 99	2						2	7,4
100 - 149	1						1	3,7
150 - 349								
350 - 549					1		1	3,7
550 - 749						1	1	3,7
TOTAAL N	5	1	4	1	5	11	27	
%	18,5	3,7	14,8	3,7	18,5	40,8		100

2.3 WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR, VOLKSGROEP EN GESLAG

'n Verdeling van werkgeleenthede volgens beroepsgroep, nywerheidsektor en volksgroep verskyn in tabel 2.3 en volgens geslag in tabel 2.4. In bylae A word 'n gedetailleerde beroepsverdeling volgens geslag en volksgroep verstrek.

Uit die totaal van 1765 werkgeleenthede in die vervaardigingsektor van Potgietersrus was 1503 (85,2%) werkgeleenthede vir Bantoes. Die verhouding Blank: Nie-Blank is ongeveer 1: 5,8. In 1970 was die verhouding Blank: Nie-Blank 1: 3,7.

Die grootste getal werkgeleenthede vir Bantoes, naamlik 1140 werkgeleenthede (75,8 persent van die totale werkgeleenthede vir Bantoes), kom in die ongeskoolde en halfgeskoolde beroepe voor. Diversifikasie in die werkgeleenthede van Bantoes vind egter reeds plaas. So is die klerklike, verkoops-, vervoer- en diensberoepe reeds verantwoordelik vir 75 of 4,9 persent van die werkgeleenthede terwyl die voor- manne en toesighouers, nie-gesertifiseerde ambagsmanne en operateursberoepe in totaal 288 of 19,3 persent van die werkgeleenthede vir Bantoes uitmaak.

Aangesien die meeste werkgeleenthede vir Bantoes in die sektore minerale (nie-metaal) en metaalprodukte en elektriese masjinerie voorkom, (1136 werkgeleenthede of 75,6 persent), oorheers die beroepstruktuur in hierdie sektore die totale beroepsbeeld in die gebied.

Die verdeling volgens geslag toon dat daar 1596 werkgeleenthede (90,4%) vir mans en 169 werkgeleenthede (9,6%) vir vroue bestaan.

Uit tabel 2.4 blyk dat die tradisionele geslagberoepstruktuur van die verskillende volksgroepe in die gebied nog geld. Van die 35 werkgeleenthede beskikbaar vir Blanke vroue bestaan 29 (82,8%) in die klerklike beroepsgroep. Hierteenoor is al die werkgeleenthede vir Bantoevroue in die ongeskoolde en halfgeskoolde beroepe.

2.4 WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP

In tabel 2.5 word die gebied se sekondêre nywerheidswerkgeleenthede volgens beroepsgroep, kwalifikasievereiste en volksgroep ontleed.

TABEL 2.3
WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep		Nywerheidsektor																	
		Voedsel, drank en tabak				Tekstiele				Hout, houtprodukte en meubels				Papier, papier=produkte en drukwerk					
		Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Ander		Blank		Bantoe	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	1	3,3			1	33,3												
2	Besturende en uitvoerende werkers	7	23,4							4	57,1			1	100,0	1	14,3		
3	Klerklike werkers	12	40,0			1	33,3	2	4,6	1	14,3					1	14,3		
4	Verkoops- en verwante werkers	6	20,0									2	5,3						
5	Vervoerwerkers			23	8,1														
6	Dienswerkers			3	1,1							1	2,6						
7	Voormanne en toesighouers			1	0,4														
8	Ambagsmanne en vakleerlinge	1	3,3													2	28,6		
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne			5	1,8					2	28,6	6	15,8			1	14,3		
10	Operateurs	3	10,0	81	28,6	1	33,4	2	4,6			14	36,8						
11	Halfgeskoolde werkers			37	13,1							4	10,5			2	28,5	2	100,0
12	Ongeskoolde arbeiders			133	46,9			40	90,8			11	29,0						
	Totaal	30	100	283	100	3	100	44	100	7	100	38	100	1	100	7	100	2	100

tabel vervolg

TABEL 2.3 VERVOLG
WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Nywerheidsektor																					
	Minerale (Nie-metaal)				Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie				Totaal													
	Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Ander		Totaal							
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%						
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers				18	9,4			20	7,7					20	1,1						
2	Besturende en uitvoerende werkers				8	34,8	22	11,5			42	16,1			1	100,0	43	2,4				
3	Klerklike werkers				4	17,4	3	0,6	27	14,1			46	17,6	5	0,3			51	2,9		
4	Verkoops- en verwante werkers								12	6,3			18	6,9	2	0,1			20	1,1		
5	Vervoerwerkers						24	4,6	1	0,5	6	1,0	1	0,4			53	3,5			54	3,1
6	Dienswerkers						4	0,8	2	1,1	7	1,1	2	0,8			15	1,0			17	1,0
7	Voormanne en toesighouers				1	4,3	13	2,5	19	10,0	1	0,2	20	7,7	15	1,0			35	2,0		
8	Ambagsmanne en vakleerlinge								10	43,5			34	17,8			47	17,9			47	2,7
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne						33	6,3	27	14,1	47	7,7	30	11,5	91	6,1			121	6,9		
10	Operateurs						26	5,0	29	15,2	59	9,6	33	12,6	182	12,2			215	12,2		
11	Halfgeskoolde werkers						17	3,2			259	42,3	2	0,8	319	21,2			321	18,2		
12	Ongeskoolde arbeiders						404	77,0			233	38,1			821	54,6			821	46,4		
Totaal				23	100	524	100	191	100	612	100	261	100	1503	100	1	100	1765	100			

TABEL 2.4
WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, VOLKSGROEP EN GESLAG
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Werkgeleentheid											
	Blank						Bantoe					
	Manlik		Vroulik		Totaal		Manlik		Vroulik		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	20	8,9			20	7,7						
2 Besturende en uitvoerende werkers	42	18,6			42	16,1						
3 Klerklike werkers	17	7,5	29	82,8	46	17,6	5	0,4			5	0,3
4 Verkoops- en verwante werkers	15	6,6	3	8,6	18	6,9	2	0,2			2	0,1
5 Vervoerwerkers	1	0,4			1	0,4	53	3,9			53	3,5
6 Dienswerkers	2	0,9			2	0,8	15	1,1			15	1,0
7 Voormanne en toesighouers	20	8,9			20	7,7	15	1,1			15	1,0
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	47	20,8			47	17,9						
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	29	12,8	1	2,9	30	11,5	91	6,7			91	6,1
10 Operateurs	33	14,5			33	12,6	182	13,3			182	12,1
11 Halfgeskoolde werkers			2	5,7	2	0,8	318	23,2	1	0,7	319	21,2
12 Ongeskoolde arbeiders							688	50,1	133	99,3	821	54,5
Totaal	226	100	35	100	261	100	1369	100	134	100	1503	100

tabel vervolg

TABEL 2.4 VERVOLG
 WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, VOLKSGROEP EN GESLAG
 POTGIETERGRUS

Beroepsgroep	Werkgeleentheid							
	Ander						Totaal	
	Manlik		Vroulik		Totaal		Alle Volksgroepe	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers						20	1,1
2	1 100,0		1 100,0		43	2,4		
3	Klerklike werkers						51	2,9
4	Verkoops- en verwante werkers						20	1,1
5	Vervoerwerkers						54	3,1
6	Dienswerkers						17	1,0
7	Voormanne en toesighouers						35	2,0
8	Ambagsmanne en vakleerlinge						47	2,7
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne						121	6,9
10	Operateurs						215	12,2
11	Halfgeskoolde werkers						321	18,2
12	Ongeskoolde arbeiders						821	46,4
Totaal	1 100		1 100		1765	100		

Blykens tabel 2.5 is daar 'n kwalifikasievereiste van st. 10 en hoër aan 63 (24,2%) van die werkgeleenthede vir Blankes verbonde terwyl dit as kwalifikasievereiste vir geen van die werkgeleenthede vir Bantoes gestel word nie. Net so word st. 8 as kwalifikasievereiste gestel vir 162 (62,1%) van die werkgeleenthede vir Blankes, terwyl dit as kwalifikasievereiste vir slegs 6 (0,4%) van die werkgeleenthede vir Bantoes, gestel word.

Aan die ander kant van die kwalifikasieleer is die bevolkingsgroeverspreiding net mooi andersom. Vir 898 (59,7%) van die werkgeleenthede vir Bantoes word geen kwalifikasievereiste gestel nie, terwyl van 'n verdere 137 (9,1%) slegs ver wag word dat hulle kan lees en skryf. Daarteenoor word aan geen Blanke so 'n kwalifikasievereiste gestel nie. 'n Kwalifikasievereiste laer as st. 8 word aan 1497 (99,6%) van die werkgeleenthede vir Bantoes en aan 7 (2,6%) van die werkgeleenthede vir Blankes gestel. Werkgewers aanvaar gewoonlik dat alle Blankes in die Republiek van Suid-Afrika minstens oor 'n standaard 6-sertifikaat beskik.

Die verskil tussen die halfgeskoolde en ongeskoolde werkers kom deels na vore in die kwalifikasievereiste wat aan hulle gestel word. In die kwalifikasiekategorie van geen en/of beroepsopleiding bevind al die ongeskoolde werkers hulle, terwyl slegs 37 (11,6%) van die halfgeskooldes in hierdie kwalifikasiekategorie ressorteer.

3 ARBEIDSTEKORTE IN DIE POTGIETERSRUS GRENSNYWERHEIDSGEBIED

In tabel 3.1 word die vakatures, wat ten tye van die opname bestaan het, volgens beroepsgroep, nywerheidsektor en volksgroep en in tabel 3.2 volgens beroepsgroep, kwalifikasievereiste en volksgroep ontleed.

Die totale arbeidstekort in die Potgietersrus grensnywerheidsgebied het 51 beloop. Hierdie getal vakatures maak 2,9 persent van die totale werkgeleenthede uit. Van die 51 vakatures was 9 vir Blankes (17,6%) en 42 vir Nie-Blankes (82,4%). Die arbeidstekorte vir Blankes en Nie-Blankes is 3,4 en 2,8 persent respektiewelik. In November 1970 was die arbeidstekorte in die Noord-Sothogrensgebiede, wat insluit Wambad, Groblersdal, Pietersburg, Potgietersrus en Waterberg vir Blankes en Nie-Blankes 6,3 en 0,8 persent respektiewelik. Die grootste arbeidstekort aan Nie-Blankes word in die voedsel-, drank- en tabaksektor ondervind, naamlik 40 of 95,2 persent van tekorte vir Nie-Blankes, terwyl die grootste arbeidstekort aan Blankes in die sektor metaalprodukte en elektriese masjinerie, naamlik 7 of 77,8 persent van die tekorte vir Blankes ondervind word. Al 9 die vakatures vir Blankes is vir ambagsmanne, nie-gesertifiseerde ambagsmanne en vakleerlinge. Die grootste arbeidstekorte vir Nie-Blankes kom voor by operateurs en halfgeskoolde

TABEL 2.5
WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Kwalifikasievereiste														
	1		2				3				4				
	Geen- en/of beroepsopleiding		Lees en skryf tot st. 2 en/of beroepsopleiding				St. 3 tot st. 5 en/of beroepsopleiding				St. 6 tot st. 7 (skolasties of tegnies)				
	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N	%													
2 Besturende en uitvoerende werkers	N	%													
3 Klerklike werkers	N	%							2	0,5					
4 Verkoops- en verwante werkers	N	%													
5 Vervoerwerkers	N	%			3	2,2	1	33,3	28	6,9			22	100,0	
					5,7		100,0		52,8				41,5		
6 Dienswerkers	N	%	1	0,1	13	9,5	1	33,3	1	0,3					
			6,7		86,6		50,0		6,7						
7 Voormanne en toesig-houers	N	%	2	0,2	4	2,9			9	2,2					
			13,3		27,7				59,0						
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	N	%													
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N	%	5	0,6	4	2,9			47	11,6					
			5,5		4,4				51,6						
10 Operateurs	N	%	32	3,6	89	65,0	1	33,4	61	15,1					
			17,6		48,9		3,0		33,5						
11 Halfgeskoolde werkers	N	%	37	4,1	24	17,5			256	63,4					
			11,6		7,5				80,3						
12 Ongeskoolde arbeiders	N	%	821	91,4											
			100,0												
Totaal	N	%	896	100	137	100	3	100	404	100			22	100	
			59,7		9,1		1,1		26,9				1,5		

tabel vervolg

TABEL 2.5 VERVOLG
 WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP
 POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Kwalifikasievereiste															
	5				6				7				8			
	St. 6 tot st. 7 plus beroepskwalifikasie				St. 8 tot st. 9 (skoolstudies of tegnies)				St. 8 tot st. 9 plus beroepskwalifikasie				St. 10 (skoolstudies)			
	Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Blank		Bantoe		Blank		Bantoe	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N							7	6,1							
%								35,0								
2 Besturende en uitvoerende werkers	N			2	4,3			2	1,7							
%				4,8				4,8								
3 Klerklike werkers	N			16	34,0	3	100,0	4	3,5			23	95,8			
%				34,8		60,0		8,7				50,0				
4 Verkoops- en verwante werkers	N			3	6,4			10	8,7	2	66,7	1	4,2			
%				16,6				55,6		100,0		5,6				
5 Vervoerwerkers	N															
%																
6 Dienswerkers	N	1	25,0													
%		50,0														
7 Voormanne en toesighouers	N							15	13,0							
%								75,0								
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	N							43	37,5							
%								91,5								
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N	3	75,0	34	94,4	17	36,1	9	7,8	1	33,3					
%		10,0		37,4		56,7		30,0		1,1						
10 Operateurs	N					7	14,9	25	21,7							
%						21,2		75,8								
11 Halfgeskoolde werkers	N			2	5,6	2	4,3									
%				0,6		100,0										
12 Ongeskoolde arbeiders	N															
%																
Totaal	N	4	100	36	100	47	100	3	100	115	100	3	100	24	100	
%		1,5		2,4		18,0		0,2		44,1		0,2		9,2		

tabel vervolg

TABEL 2.5 VERVOLG .

WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Kwalifikasievereiste																		
	9				10				11				Totaal						
	St. 10 plus beroepskwalifikasie				B-Graad en/of verdere opleiding				Nie-klassi- fiseerbaar				Blank		Bantoe		Ander		Totaal
	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	Blank	Bantoe	N
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	
1 Professionele, semi- professionele en tegniese werkers	N	13	35,2									20	7,7						20
	%	65,0										100							
2 Besturende en uit- voerende werkers	N	9	24,3			29	100,0					42	16,1					1	100,0
	%	21,4				69,0						100						100	
3 Klerklike werkers	N	3	8,1									46	17,6	5	0,3				51
	%	6,5										100		100					
4 Verkoops- en verwan- te werkers	N	2	5,4		2	100,0						18	6,9	2	0,1				20
	%	11,1		11,1								100		100					
5 Vervoerwerkers	N											1	0,4	53	3,5				54
	%											100		100					
6 Dienswerkers	N											2	0,8	15	1,0				17
	%											100		100					
7 Voormanne en toesig- houers	N	5	13,5									20	7,7	15	1,0				35
	%	25,0										100		100					
8 Ambagsmanne en vak- leerlinge	N	4	10,8									47	17,9						47
	%	8,5										100							
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N	1	2,7									30	11,5	91	6,1				121
	%	3,3										100		100					
10 Operateurs	N											33	12,6	182	12,2				215
	%											100		100					
11 Halfgeskoolde wer- kers	N											2	0,8	319	21,2				321
	%											100		100					
12 Ongeskoolde arbei- ders	N													821	54,6				821
	%													100					
Totaal	N	37	100		2	100		29	100			261	100	1503	100		1	100	1766
	%	14,2		0,8				11,1				100		100			100		

TABEL 3.1
 VAKATURES VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
 POTGIETERSRUIS

Beroepsgroep	Nywerheidssektor							
	Voedsel, drank en tabak				Hout, houtprodukte en meubels			
	Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N	%						
2 Besturende en uitvoerende werkers	N	%						
3 Klerklike werkers	N	%						
4 Verkoops- en verwante werkers	N	%					2	100,0
5 Vervoerwerkers	N	%					100,0	
6 Dienswerkers	N	%						
7 Voormanne en toesighouers	N	%						
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	N	%						
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N	%						
10 Operateurs	N	%		30	75,0			
11 Halfgeskoolde werkers	N	%		10	25,0			
12 Ongeskoolde arbeiders	N	%		100,0				
Totaal	N	%		40	100		2	100
				95,2			4,8	

tabel vervolg

TABEL 3.1 VERVOLG
 VAKATURES VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
 POTGIETERSPLAS

Beroepsgroep		Nywerheidsektor													
		Minerale (Nie-metaal)				Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie				Totaal					
		Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N													
		%													
2	Besturende en uitvoerende werkers	N													
		%													
3	Klerklike werkers	N													
		%													
4	Verkoops- en verwante werkers	N										2	4,8		
		%										100			
5	Vervoerwerkers	N													
		%													
6	Dienswerkers	N													
		%													
7	Voormanne en toesighouers	N													
		%													
8	Ambagsmanne en vakleerlinge	N	2	100,0			5	71,4			7	77,8			
		%	28,6				71,4			100					
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N				2	28,6			2	22,2				
		%				100,0				100					
10	Operateurs	N										30	71,4		
		%										100			
11	Halfgeskoolde werkers	N										10	23,8		
		%										100			
12	Ongeskoolde arbeiders	N													
		%													
	Totaal	N	2	100			7	100			9	100	42	100	
		%	22,2				77,8			100		100			

TABEL 3.2

VAKATURES VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP
POTGIETERSPUS

Beroepsgroep	Kwalifikasievereiste													
	Geen- en/of beroepsopleiding				Lees en skryf tot st. 2 en/of beroepsopleiding				St. 8 tot st. 9 plus beroepsopleiding					
	Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N	%												
2 Besturende en uitvoerende werkers	N	%												
3 Klerklike werkers	N	%												
4 Verkoops- en verwante werkers	N	%									2	100,0		
5 Vervoerwerkers	N	%										100,0		
6 Dienswerkers	N	%												
7 Voormanne en toesighouers	N	%												
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	N	%							6	75,0				
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N	%							2	25,0				
10 Operateurs	N	%						30	100,0					
11 Halfgeskoolde werkers	N	%			10	100,0								
12 Ongeskoolde arbeiders	N	%												
Totaal	N	%			10	100			20	100	6	100	2	100
		%			23,9			71,4		88,9			4,9	

tabel vervolg

TABEL 3.2 VERVOLG
 VAKATURES VOLGENS BEROEPSGROEP, KWALIFIKASIEVEREISTE EN VOLKSGROEP
 POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Kwalifikasievereiste									
	St. 10 plus beroepskwalifikasie				Totaal					
	Blank		Nie-Blank		Blank		Nie-Blank			
	N	%	N	%	N	%	N	%		
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers	N								
		%								
2	Besturende en uitvoerende werkers	N								
		%								
3	Klerklike werkers	N								
		%								
4	Verkoops- en verwante werkers	N						2	4,8	
		%						100		
5	Vervoerwerkers	N								
		%								
6	Dienswerkers	N								
		%								
7	Voormanne en toesighouers	N								
		%								
8	Ambagsmanne en vakleerlinge	N	1	100,0			7	77,8		
		%	14,3				100			
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	N					2	22,2		
		%					100			
10	Operateurs	N						30	71,4	
		%						100		
11	Halfgeskoolde werkers	N						10	23,8	
		%						100		
12	Ongeskoolde arbeiders	N								
		%								
	Totaal	N	1	100			9	100	42	100
		%	11,1				100		100	

werkers, naamlik 40 of 95,2 persent.

Die tekorte in sekere beroepsgroepe het 'n direkte verband met die kwalifikasievereiste wat vir die vakatures gestel word.

Die grootste arbeidstekort word volgens tabel 3.2 ondervind ten opsigte van Blankes met 'n kwalifikasie van st. 8 tot st. 9 plus beroepskwalifikasie terwyl die grootste arbeidstekort aan Nie-Blankes ondervind word in beroepe waar geen kwalifikasievereiste gestel word nie en beroepe waar daar slegs van die werknemer verwag word om te kan lees, skryf en tel.

4 GROEI IN WERKGELEENTHEDE

4.1 GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP, OKT. 1973 TOT OKT. 1974

Die groei in werkgeleentehede volgens nywerheidssektor en volksgroep vir die tydperk 1973 tot 1974 word in tabel 4.1 gegee.

Werkgeleentehede in die vervaardigingsektor van Potgietersrus het 'n groeikoers van 34,2 persent oor die tydperk Okt. 1973 tot Okt. 1974 getoon. Die groei in werkgeleentehede vir die onderskeie volksgroepe was vir Blankes laer as dié van Bantoes, naamlik 25,5 teenoor 35,8 persent. Die hoogste groeikoers in werkgeleentehede kom by Asiërs voor, maar die getal hier is egter baie klein.

Die gemiddelde groei in werkgeleentehede vir die Potgietersrus-grensnywerheidsgebied is hoog en dui op die vinnige groei wat daar plaasvind. Alhoewel die sektor metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie steeds die meeste werkgeleentehede bied en 'n groeikoers van 34,5 persent getoon het, was die groei in die sektor hout, houtprodukte en meubels die vinnigste, met 'n groeikoers van 142,1 persent. Daar moet egter in gedagte gehou word dat die sektorale sowel as beroepstruktuur in die vervaardigingsektor deur die stigting van 'n enkele groot nuwe onderneming heeltemal verander kan word.

4.2 GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP EN VOLKSGROEP, OKT. 1973 TOT OKT. 1974

Die groei in werkgeleentehede volgens beroepsgroep en volksgroep vir die tydperk 1973 tot 1974 word in tabel 4.2 gegee.

TABEL 4.1
GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
POTGIETERSBURG

Nywerheidsektor	Werkgeleentehede							
	Blank				Bantoe			
	Werkge= leentehede 1973	Werkge= leentehede 1974	Groei	Groei= koers	Werkge= leentehede 1973	Werkge= leentehede 1974	Groei	Groei= koers
1 Voedsel, drank en tabak	24	30	5	25,0	247	283	26	14,6
2 Tekstiele	3	3			44	44		
3 Hout, houtprodukte en meubels	4	7	3	75,0	15	38	23	153,3
4 Papier, papierprodukte en druk= werk	7	7			1	2	1	100,0
5 Minerale (Nie-metaal)	19	23	4	21,1	354	524	170	48,0
6 Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie	151	191	40	26,5	446	612	166	37,2
Totaal	208	261	53	25,5	1407	1603	396	35,8

TABEL 4.1 VERVOLG

GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR EN VOLKSGROEP
POTGIETERSAUS

Nywerheidsektor	Werkgeleenthede							
	Ander				Totaal			
	Werkge= leenthede 1973	Werkge= leenthede 1974	Groei	Groei= koers	Werkge= leenthede 1973	Werkge= leenthede 1974	Groei	Groei= koers
1 Voedsel, drank en tabak					271	313	42	15,5
2 Tekstiele					47	47		
3 Hout, houtprodukte en meubels		1	1		19	46	27	142,1
4 Papier, papierprodukte en druk= werk					8	9	1	12,5
5 Minerale (Nie-metaal)					373	547	174	46,7
6 Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie					597	803	206	34,5
Totaal		1	1		1315	1766	450	34,2

Die hoogste groeikoerse is in die beroepsgroepe verkoopwerkers (81,8%), vroumense en toesighouers (66,7%) en nie-gesertifiseerde ambagsmense (45,8%) aangeteken. 'n Tendens is te bespeur in die werkgeleenthede van Bantoes, naamlik 'n neiging na die beroepsgroepe vroumense en toesighouers, nie-gesertifiseerde ambagsmense en dienswerkers. Indien hierdie tendens gaan voortduur, dit wil sê dat die groei in daardie sektore wat relatief minder arbeiders gebruik, 'n hoër koers gaan toon, onderstreep dit die rol wat opleiding in die toekoms sal moet speel.

4.3 GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR 1970-1974

Die groei in werkgeleenthede volgens nywerheidsektor vir die tydperk November 1970 tot die einde van Oktober 1974 word in tabel 4.3 aangetoon.

Die gemiddelde jaarlikse groeikoers in totale werkgeleenthede in Potgietersrus vir die tydperk November 1970 tot Oktober 1974, het 10,1 persent per jaar beloop, ten spyte daarvan dat Naboomspruit en Roedtan by die 1970-opname ook ingesluit was, terwyl die groei vir die jaar Oktober 1973 tot Oktober 1974, 34,2 persent was. Hierdie toedrag van sake dui op die versnellende toename in werkgeleenthede oor die jare sedert 1970 in Potgietersrus.

Die gemiddelde jaarlikse groeikoerse in die sektore voedsel, drank en tabak en papier, papierprodukte en drukwerk se negatiewe verloop kan toegeskryf word aan die verhuising van nywerhede in hierdie sektore vanuit Potgietersrus na veral Pietersburg en dat die opname in 1974 nie Naboomspruit en Roedtan ingesluit het nie. Oor die algemeen wil dit voorkom of die gemiddelde jaarlikse groeikoerse in die verskillende sektore oor die jare sedert 1970 hoër in Pietersburg is as wat dit in Potgietersrus is. ¹⁾ Die tekstielsektor is die enigste uitsondering. Negatiewe groeikoerse is die gevolg van die verhuising van sekere nywerhede na veral Pietersburg.

Die sektor wat die hoogste groeikoers in die Potgietersrus grensnywerheidsgebied, oor die tydperk 1970 tot 1974, aangeteken het, was die tekstielsektor wat 'n groeikoers van 29,0 persent per jaar behaal het. Die sektor minerale (nietmetaal) het die tweede hoogste gemiddelde jaarlikse groeikoers in die Potgietersrus gebied.

1) Vergelyk, Werkgeleenthede in die Pietersburg grensnywerheidsgebied in 1974, RGN, Pretoria, 1974 (M-N-17)

TABEL 4.2
GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP EN VOLKSGROEP
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Werkgeleentheden							
	Blank			Bantoe				
	Werkge- leentheden 1973	Werkge- leentheden 1974	Groei	Groei- koers	Werkge- leentheden 1973	Werkge- leentheden 1974	Groei	Groei- koers
1 Professionele, semi-professionele en tegnieuse werkers	16	20	4	25,0				
2 Besturende en uitvoerende werkers	38	42	4	10,5				
3 Klerklike werkers	40	46	6	15,0	5	5		
4 Verkoops- en verwante werkers	11	18	7	63,6		2	2	
5 Vervoerwerkers	2	1	-1	-50,0	43	53	10	23,3
6 Dienswerkers	3	2	-1	-33,3	10	15	5	50,0
7 Voormanne en toesighouers	13	20	7	53,9	6	15	7	87,5
8 Ambagsmanne en vakleerlinge	35	47	12	34,3				
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	23	30	7	30,4	60	91	31	51,7
10 Operateurs	25	33	8	32,0	141	182	41	29,1
11 Halfgeskoolde werkers	2	2			262	319	57	21,8
12 Ongeskoolde arbeiders					578	821	243	42,0
Totaal	208	261	53	25,5	1107	1503	396	35,8

TABELT 4.2 VERVOLG
GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS BEROEPSGROEP EN VOLKSGROEP
POTGIETERSALUS

Beroepsgroep	Werkgeleentheden						
	Ander			Totaal			
	Werkge- leentheden 1973	Werkge- leentheden 1974	Groei	Groei- koers	Werkge- leentheden 1973	Werkge- leentheden 1974	Groei koers
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers					16	20	4 25,0
2 Besturende en uitvoerende werkers		1	1		38	43	5 13,2
3 Klerklike werkers					45	51	6 13,3
4 Verkoops- en verwante werkers					11	20	9 81,8
5 Vervoerwerkers					45	54	9 20,0
6 Dienswerkers					13	17	4 30,8
7 Voormanne en toesighouers					21	35	14 66,7
8 Ambagsmanne en vakleerlinge					35	47	12 34,3
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne					83	121	38 45,8
10 Operateurs					165	215	49 29,5
11 Halfgeskoolde werkers					264	321	57 21,6
12 Ongeskoolde arbeiders					578	821	243 42,0
Totaal		1	1		1315	1765	450 34,2

TABEL 4.3

GROEI IN WERKGELEENTHEDE VOLGENS NYWERHEIDSEKTOR
POTGIETERSRUS

Nywerheidsektor	Totale werkgeleentheid			
	November 1970	Einde Oktober 1974	Groei	Gemiddelde jaarlikse groeiakoers
1 Voedsel, drank en tabak	379	313	-66	-4,67
2 Tekstiele	17	47	30	28,55
3 Hout, houtprodukte en meubels	30	46	16	11,28
4 Papier, papierprodukte en drukwerk	36	9	-27	-29,29
5 Minerale (Nie-metaal)	256	547	291	20,90
6 Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie	483	803	320	13,55
Totaal	1201	1765	564	10,10

Die sektor metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie, wat hoofsaaklik betrekking het op landboumasjinerie in Potgietersrus, het goed herstel na die terugslag wat dit met die droogte van 1970 gehad het.

5 GEMIDDELDE BESOLDIGING VERBONDE AAN WERKGELEENTHEDE VIR NIE-BLANKES

In tabel 5.1 word die gemiddelde loon per week van Bantoos volgens beroepsgroep, nywerheidsektor, volksgroep en geslag aangetoon. Die gemiddelde loon is soos volg bereken. Nywerens het die gemiddelde loon wat aan Nie-Blanke werkers in 'n beroep betaal word, verstrekk. (Kyk vraelys, bylae B). Met behulp van hierdie syfer is 'n gemiddelde loon vir 'n beroepsgroep op die gewone manier bereken. Die middelwaarde wat hier gebruik word, is dus die rekenkundige gemiddelde van die verstrekte gemiddelde loon. Daar is geen byvoordele by die lone in hierdie rekening gebreuk nie.

Die gemiddelde besoldiging vir Bantoemans is R16 per week en dié van Bantoevroue R11 per week.

Loonverskille word deur 'n verskeidenheid van faktore bepaal. Uit die gegewens is dit duidelik dat beroep, wat in 'n mate die vaardighede waarvoor 'n persoon beskik, weerspieël, 'n rol speel in die waargenome loon verskille. Merklike klerklike werkers en dienswerkers verdien in die omgewing van R16 per week. Vervoerwerkers verdien gemiddeld R30 per week, terwyl die gemiddelde besoldiging van voormanne en toesighouers, nie-gesertifiseerde ambagsmanne, operateurs en halfgeskoolde werkers onderskeidelik R22, R19, R18 en R17 per week is. Die lone van ongeskoolde werkers is die laagste vir Bantoemans, naamlik R13 per week.

Die gemiddelde besoldiging vir Nie-Blanke is veel hoër in Potgietersrus as wat die geval in Pietersburg is. Waar die gemiddelde besoldiging wel hoër in Pietersburg is, is ten opsigte van klerklike werkers. Dit moet egter in die gedagte gehou word dat sedert die Pietersburgopname daar aansienlike algemene loonverhogings ten gunste van Nie-Blanke deurgevoer is.

Die groepie wat die hoogste besoldig word in Potgietersrus is die vervoerwerkers in die minerale (nie-metaal) sektor (R35 per week). Die groepie wat die hoogste besoldig word in die Pietersburgse grensnywerheidsgebied is die gekwalifiseerde ambagsmanne in die hout en meubelsektor (R41 per week). Sektorale loonverskille kom dus ook voor.

TABEL 5.1

GEMIDDELDE LOON PER WEEK IN RAND VAN NIE-BLANKES VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR, VOLKSGROEP EN GESLAG
POTGIETERSRUS

Beroepsgroep	Nywerheidssektor															
	Voedsel, drank en tabak				Tekstiele				Hout, hout- produkte en meubels				Papier, papier- produkte en drukwerk			
	Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik	
	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$
1	Professionele, semi-professionele en tegniese werkers															
2	Besturende en uitvoerende werkers															
3	Klerklike werkers															
4	Verkoops- en verwante werkers															
5	23	26														
6	3	13														
7	1	13														
8	Ambagsmanne en vakleerlinge															
9	Nie-gesertifiseerde ambagsmanne															
10	51	10			2	10			14	12						
11	26	14	1	5					4	11			2	15		
12	102	12	31	10	40	7			9	10	2	10				
Totaal	211	14	32	10	44	7			34	12	2	10	2	15		

TABEL 5.1 VERVOLG

GEMIDDELDE LOON PER WEEK IN RAND VAN NIE-BLANKES VOLGENS BEROEPSGROEP, NYWERHEIDSEKTOR, VOLKSGROEP EN GESLAG
POTGIETERSBURG

Beroepsgroep	Nywerheidssektor											
	Minerale (Nie-metaal)				Metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie				Totaal			
	Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik		Manlik		Vroulik	
N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	
1 Professionele, semi-professionele en tegniese werkers												
2 Besturende en uitvoerende werkers												
3 Klerklike werkers	3	20							3	16		
4 Verkoops- en verwante werkers												
5 Vervoerwerkers	24	35			6	29			30	33		
6 Dienswerkers	4	13			7	20			11	13		
7 Voormanne en toesighouers	13	23			1	18			14	22		
8 Ambagsmanne en vakleerlinge												
9 Nie-gesertifiseerde ambagsmanne	33	15			47	21			80	19		
10 Operateurs	26	23			59	24			85	18		
11 Halfgeskoolde werkers	17	14			259	18			303	17	1	8
12 Ongeskoolde arbeiders	304	11	100	11	222	18			526	13	133	11
Totaal	424	14	100	11	612	19			1036	16	134	11

Ten tye van die ondersoede met sekere van die nyweraars is daar aspekte aangeraak wat die uitbreiding van werkgeleenthede op 'n direkte of indirekte manier strem. Die vernaamste beperkings op die uitbreiding van werkgeleenthede na die mening van die nyweraars, in die nywerheidsgroep Potgietersrus is die volgende:--

6.1 Die tekort aan staal wat in Potgietersrus ondervind word, kan 'n weerklank deur al die sektore vind en sodoende die uitbreiding van werkgeleenthede direk en indirek strem.

6.2 Die feit dat daar sekere tye onvoldoende vervoergeriewe beskikbaar is, word produksie gestrem wat op sy beurt die uitbreiding van werkgeleenthede beperk.

6.3 Sommige nyweraars meen dat gekompliseerde arbeidswetgewing die uitbreiding van werkgeleenthede strem. Voorligting in hierdie verband sal deur die meeste nyweraars verwelkom word.

7 SAMEVATTING

'n Opname van die werkgeleenthede in die sekondêre nywerhede in Potgietersrus is in Oktober 1974 onderneem. Die vernaamste bevindings waartoe daar in die studie oor die Potgietersrus grensnywerhede gekom kan word, is:--

7.1 Uit die 27 nywerhede wat te Potgietersrus ondersoek is, het 20 nyweraars (74,1%) minder as 40 werknemers. Die meeste nywerhede in die Potgietersrus grensnywerheidsgebied is nog relatief klein (tabel 2.2).

7.2 Meer as 'n driekwart (75,6%) van die sekondêre nywerheidswerkgeleenthede kom in die sektore minerale (nie-metaal) en metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie voor (tabel 2.3). Van die 1765 sekondêre nywerheidswerkgeleenthede in die Potgietersrus-grensnywerheidsgebied is 261 of 14,8 persent vir Blankes, 1503 of 85,2 persent vir Bantoes en een Asiat. Dit gee 'n verhouding van Blank: Nie-Blank van ongeveer 1: 5,8.

7.3 Meer as 80 persent van die Blankevroue is in klerklike beroepe, terwyl bykans al die Bantoevroue ongeskoolde beroepe beoefen (tabel 2.4).

7.4 'n Kwalifikasieverreëde van st. 10 en hoër word gesiel vir meer as 'n kwart van die Blankewerkgeleenthede (26,4%).

7.5 Ongeveer die helfte (49,5%) van die Blankes is werksaam in die beroepsgroepe professionele, semi-professionele en tegniese werkers, besturende en uitvoerende werkers, klarklike werkers, verkoops- en verwante werkers, vervoerwerkers en dienswerkers. Meer as 'n driekwart van die Bantoes (75,8%) is werksaam in die beroepsgroepe ongeskoolde en halfgeskoolde werkers (tabel 2.3).

7.6 Daar is nie juis sprake van 'n ernstige tekort aan werknemers nie. Ongeveer 51 of 2,9 persent van die werkgeleenthede is vakant. Hiervan is 9 of 3,4 persent van die totale werkgeleenthede vir Blankes en 42 of 2,8 persent van die totale werkgeleenthede vir Bantoes vakant (tabel 3.1).

7.7 Die grootste arbeidstekort vir Blankes is in die ambagsberoep, naamlik 9 of 100 persent van die Blankearbeidstekorte, terwyl 40 of 95,2 persent van die arbeidstekorte vir Nie-Blankes bestaan in die operateurs en halfgeskoolde werkers beroep (tabel 3.2).

7.8 Werkgeleenthede in die Potgietersrus-grensnwywerheidsgebied het in die vervaardigingsektor as volg oor die jare toegeneem; 1969 tot 1970 met 194 of 19,3 persent; 1970 tot 1973 met 114 of 9,4 persent per jaar, en 1973 tot 1974 met 450 of 34,2 persent.

7.9 Die hoogste groeiakoers vir Blankes (1973-1974) is in die verkoops- en verwante beroepsgroep aangeteken, naamlik 63,6 persent. Die hoogste groeiakoerse vir Nie-Blankes kom voor in die beroepsgroepe voormanne en toesighouers, nie-gesertifiseerde ambagsmanne en dienswerkers wat onderskeidelik 87,5; 51,7 en 50,0 persent was (tabel 4.2).

7.10 Die hoogste groeiakoers oor die tydperk 1970 tot 1974 is in die sektor tekstiele gevind, naamlik 29,0 persent per jaar. Die negatiewe groeiakoers in die papier, papierprodukte en drukwerksektor, naamlik - 29,3 persent per jaar, is veroorsaak deur die verhuising van 'n drukkerij na 'n ander plek (Pietersburg) (tabel 4.3).

7.11 Die gemiddelde besoldiging vir Bantoemans is R16 per week en vir Bantoevroue R11 per week. Die gemiddelde besoldiging vir Bantoemans is die hoogste in die metaalprodukte, masjinerie en elektriese masjinerie sektor, naamlik R19 per week. Die beroepsgroep waaraan die hoogste besoldiging verbonde is, is vir Bantoemans die vervoerwerkersberoepsgroep (R20 per week) (tabel 5.1).

BYLAE A

INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELDE BESLOEDIGING PER WEEK

POTGIETERSRUS

Beroep	Werkgeleenthede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Bantoe			Ander.				Bantoe		Ander.	
	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures		Man- lik	Vrou- lik	Man- lik	Vrou- lik
<u>1</u> <u>Professionele, semi-professionele en tegniese werkers</u>														
Gradeerder	1									1				
Kosteberekenaar	1									1				
Organisasie- en metodebeampte	3									3				
Rekenmeester	1									1				
Ingenieurswesetekenaar	8									8				
Bierbrouer	1									1				
Inspekteur van werke	5									5				
Sub-totaal	20									20				
<u>2</u> <u>Besturende en uitvoerende werkers</u>														
Bestuurder / Superintendent van fabriek, produksie, werke, installasie, konsultasie, terrein, kragstasie, produksiekontroleur, produksiebeplanning, produksie-assistent	5									5				
Hoofbestuurder	28						1			29				
Bestuurder - Handel en Finansies	1									1				
Personeelbestuurder	1									1				
Bestuurder van verkope, aankope en voorraad	1									1				
Ander bestuurder	2									2				
Tegniese beheer-, kontrole- en ondersoekbeampte	1									1				

tabel vervolg

BYLAE A VERVOLG

INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELDE BESOLDIGING PER WEEK

POTGIETERSRUS

Beroep	Werkgeleentehede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Dante			Ander				Dante		Ander	
	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vake- tures		Man- lik	Vrou- lik	Man- lik	Vrou- lik
Algemene Assistentbestuurder	1									1				
Besturende direkteur	2									2				
Sub-totaal	42						1			43				
3 Klerke														
Boekhouer	3	3								6				
Kassier, betaalmeester	1									1				
Finansiële klerk	1	3								4				
Tikster en masjienoperateur		2								2				
Komptometeroperateur		2								2				
Boekhoumasjienoperateur		1								1				
Magasynklerk	6									6				
Besprekings-, ontvangs-, tyd- kantoor-, administratiewe klerk	1									1				
Produksie-, fabrieks-, werke klerk	2									2				
Algemene klerk	4	17		5						26	16			
Sub-totaal	18	28		5						51				
4 Verkoops- en verwante werkers														
Aankoper	2									2				
Verteenwoordiger	9									9				
Ander verkoopswerker	4	3				2				9				
Sub-totaal	15	3				2				20				

tabel vervolg

BYLAE A VERVOLG
INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELDE BESOLDIGING PER WEEK

POTGIETERSRUS

Beroep	Werkgeleenthede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Bantoe			Ander				Bantoe		Ander	
	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures		Man= lik	Vrou= lik	Man= lik	Vrou= lik
5 Vervoerwerkers														
Vragmotorbestuurder	1			52						53		30		
Bode				1						1		22		
Sub-totaal	1			53						54				
6 Dienswerkers														
Nagweg en hekweg	1			14						15		15		
Terreinman	1									1				
Kok				1						1		28		
Sub-totaal	2			15						17				
7 Voormanne en toesighouers														
Bouembagte	1			7						8		25		
Werkwinkelvoorman	5									5				
Indoena (baas boy)				7						7		19		
Metaal- en ingenieursbedryf	14			1						15		18		
Sub-totaal	20			15						35				
8 Ambagsmanne en vakleerlinge														
Ketelmaker	1									1				
Passer en draaiier	11		2							13				
Gieter	2									2				
Plaatmetaalwerker	1									1				
Sweiser	11		3							14				
Motorwerktuigkundige	3									3				
Elektrisiën	4									4				

tabel vervolg

BYLAE A VERVOLG

INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELTE BESOLDIGING PER WEEK

POTGIETERSPUS

Beroep	Werkgeleenthede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Bantoe			Ander				Bantoe		Ander	
	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures		Man- lik	Vrou- lik	Man- lik	Vrou- lik
Messelaar	3		1							4				
Skrynerwerker	1									1				
Setter	1									1				
Drukker	1									1				
Bakker	1									1				
Ander				1						1				
Sub-totaal	40		7							47				
<u>9 Nie-Gesertifiseerde ambagsmanne</u>														
Ketelmaker	2									2				
Passer en draaier	2		2							4				
Gieter	3									3				
Plaatmetaalwerker	10									10				
Sweiser	6			7						13	23			
Meulmaker	2									2				
Verfspuitwerker				7						7	20			
Ander werktuigkundige				35						35	20			
Elektrisiën				1						1	35			
Messelaar				30						30	14			
Skrynerwerker				6						6	18			
Setter		1								1				
Meubelmaker	2									2				
Bakker				5						5	20			
Sub-totaal	27	1	2	91						121				
<u>10 Operateurs</u>														
<u>Metaalbedryf</u>														
Puntswyseroperateur				14						14	27			

tabel vervolg

BYLAE A VERVOLG

INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELDE BESOLDIGING PER WEEK

POTGIETERSPUS

Beroep	Werkgeleenthede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Bantoe			Ander				Bantoe		Ander	
	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures	Man= lik	Vrou= lik	Vaka= tures		Man= lik	Vrou= lik	Man= lik	Vrou= lik
Sny-, boor- en saagmasjien- operateur				17						17	26			
Staalvou- en persmasjienopera- teur	5			6						11	21			
Slypwerkmasjienbediener				11						11	19			
Guillotine-operateur	2									2				
Ander masjienoperateur	14			4						18	20			
Algemene operateur	8									8				
<u>Hout en meubelbedryf</u>														
Skaafmasjienoperateur				4						4	15			
Skuummasjienoperateur				6						6	10			
Ander operateur				4						4	13			
<u>Tekstiel- en klerebedryf</u>														
Ander operateur	1									1				
<u>Bou- en konstruksie</u>														
Betonmengeroperateur				3						3	12			
Meganiese graaf				22						22	24			
Kruiptrekker				4						4	25			
Ander operateur				1						1	22			
<u>Ander masjienoperateurs</u>														
Vurkhyseroperateur				3						3	24			
<u>Voedsel, drank en tabak</u>														
Deegmengmasjienoperateur				2						2	22			
Ander operateur	3			17						20	11			
Algemene operateur				34		30				64	10			
Sub-totaal	33			152		30				215				

tabel vervolg

BYLAE A VERVOLG

INDIVIDUELE BEROEPSVERDELING VOLGENS VOLKSGROEP, GESLAG, VAKATURES EN
GEMIDDELDE BESOLDIGING PER WEEK

POTGIETERSRUS

Beroep	Werkgeleenthede									Totaal	Gemiddelde loon per week			
	Blank			Bantoe			Ander				Bantoe		Ander	
	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures	Man- lik	Vrou- lik	Vaka- tures		Man- lik	Vrou- lik	Man- lik	Vrou- lik
11 Halfgeskoolde werkers														
Halfgeskoolde metaalbedryf werker				251						251	18			
Halfgeskoolde hout en meubedryf werker				3						3	10			
Steierwerker				1						1	14			
Oprigter van heinings				4						4	10			
Halfgeskoolde voedsel drank en tabak werker				25	1	10				36	15	5		
Halfgeskoolde drukker en papier- bedryf werker				1						1	18			
Binderassistent		2								2				
Gereedschapmaker handlanger				1						1	10			
Motorwerktuigkundige handlanger				10						10	15			
Elektisiesien handlanger				2						2	15			
Passer en draaier handlanger				2						2	18			
Skrynwerker handlanger				5						5	17			
Ander handlanger				3						3	18			
Sub-totaal		2		308	1	10				321				
12 Ongekoolde arbeiders														
Arbeider				688	133					821	13	10		
Sub-totaal				688	133					821				
Groot totaal	218	34	9	1327	134	42	1			1765				

BYLAE B

WERKGELEENTHEDE IN DIE VERVAARDIGINGSSEKTOR IN DIE GEDESENTRALISEERDE EN TUISLANDGEREIPUNTE

Bercepe in onderneming	Getal persone in diens by u onderneming vir elke beroep		Vakatures per beroep		Gemiddelde Nie-Blanke lone per week		Minimum kwalifikasiever-eiste per bercepe	Werkgeleenthede 1 Jaar gelede
	Blank	Bantoe	Ander	Blank	Bantoe	Ander		
	Man	Vrou	Man	Vrou	Man	Vrou	Man	Vrou
1 Bestuurder/eiencar								
2 Rekenmeester/ boekhouer								
3 Klerk (st. 8)								
4 Klerk (st. 10)								
5 Verkoopswerkers								
6 Vragmotorbestuurder								
7 Nagwag								
8								
9								
35 Ongekooidde arbeiders								Blank Bantoe Ander

LYS VAN PUBLIKASIES

- 1 TERBLANCHE, S.S. en HARTMAN, P., "Job opportunities in the border areas of the Orange Free State and Eastern Cape", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1972. (Verslag Nr. MM-33).
- 2 TERBLANCHE, S.S. en HARTMAN, P., "Job opportunities in the border areas of Natal", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1972. (Verslag Nr. MM-37).
- 3 BOSHOFF, F., "Werkgeleenthede in die Noord-Gothogrensgebiede", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1972. (Verslag Nr. MM-29).
- 4 HARTMAN, P., "Werkgeleenthede in die grensgebiede naby die Tswanatusland", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1972. (Verslag Nr. MM-30).
- 5 HARTMAN, P. en TERBLANCHE, S.S., "Werkgeleenthede in die Oos-Transvaalse grensgebiede", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1972. (Verslag Nr. MM-28).
- 6 WELTHAGEN, A.P.J., "Werkgeleenthede in die sekondêre nywerhede van Pietersburg", S.A. Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, Pretoria, 1974. (Verslag Nr. MN-17).

R O N	H S K C
LIBRARY	LIBRARY

